

تبیین رابطه بین قومیت و جرم: یک پژوهش میدانی در بستر جغرافیایی

رضاعلی محسنی

دانشیار و عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی تهران مرکز

تاریخ دریافت: 1394/10/2

تاریخ پذیرش: 1394/12/28

چکیده

جرم و جنایت از پدیده‌های رایج در جوامع بشری می‌باشند. نرخ جرم و جنایت و شدت و ضعف آن در جامعه انسانی، تابعی از وضعیت و کارکرد نهادهای آن جامعه است. رشد لجام گسیخته جرایم در جوامع را بایستی بر مبنای شرایط ساختاری و کارکردهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی حاکم بر آن تحلیل نمود. این مقاله که حاصل تحقیق نگارنده در خصوص «مطالعه و بررسی جرایم گروه‌های قومی در ایران اختصاص یافته، به صورت موردی در استان گلستان به اجرا در آمده است. این تحقیق به روش اسنادی و پیمایشی به اجرا در آمده است. جامعه آماری تحقیق را کلیه محکومان و مجرمان زندان‌های استان گلستان تشکیل داده‌اند و اطلاعات و داده‌های مورد نیاز با استفاده از تحلیل محتوای پرونده‌های محکومان و تکمیل پرسشنامه در بین 460 زندانی جمع‌آوری شده و نتایج زیر به دست آمده است:

- 1- میزان جرایم تابعی از شرایط ساختاری است که گروه‌های قومی به آن تعلق دارند.
- 2- میزان و تنوع جرایم در بین گروه‌های قومی به یک اندازه توزیع نشده است به طوری که بیشترین میزان جرم در بین گروه قومی سیستانی و کمترین آن در بین گروه‌های ترک ملاحظه شده است.
- 3- اعتیاد قاچاق، مصرف مواد مخدر، قتل و سرقت اهم جرایم گروه‌های قومی در استان گلستان می‌باشد.
- 4- میزان و تنوع جرایم در بین گروه‌های قومی مهاجر به مراتب بیشتر از گروه‌های قومی بومی (محلی) است. این تحقیق نشان داده است که متغیرهای محیط اجتماعی در مقایسه با متغیرهای فیزیولوژیکی و روان‌شناختی، اثرگذاری بیشتری در افزایش نرخ جرایم در بین گروه‌های قومی دارند.

مفاهیم کلیدی: گروه قومی، جرم، ساختار، مهاجرت، خرده فرهنگ.

مقدمه

کج رفتاری و جرایم گروه‌های قومی را باید با شرایط ساختاری و عینی گروه‌های قومی و فرهنگی و بر پایه عواملی چون اندازه، تراکم، ناهمگونی اجتماعی، فاصله اجتماعی و مهاجرت تبیین نمود. ناکارآمدی ساختاری بنیادین، به ویژه ساختار اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و عوامل فردی که گروه‌های قومی به شدت تحت تأثیر آن قرار دارند، در شیوه‌های کنشی اعضای گروه‌های قومی و پذیرش رفتارهای مجرمانه تأثیر دارند.

جرایم گروه‌های قومی از پدیده‌های رایج اجتماعی است و ماهیت اجتماعی داشته و بیش از همه به نهادهای اجتماعی وابسته است و افزایش جرم نزد این گروه‌ها نه صرفاً با عوامل شخصیتی مجرم، بلکه بر پایه شرایط ساختاری، کارآمدی ساختارها و کارکردهای نهادی جامعه قابل تحلیل است.

امروزه پدیده جرم، صرف نظر از نوع و میزان بالای آن در جوامع گوناگون، به علت اشاعه و گسترش آن در بین گروه‌های متفاوت، خصوصاً در بین نوجوانان و جوانان، ابعاد اجتماعی آن را به مراتب بیشتر از برداشت‌ها و نگرش‌های عمومی نمایان می‌سازد. پدیده‌ای که در قالب شاخص‌ها و معرف‌هایی چون سن، جنسیت، قومیت و پایگاه اقتصادی - اجتماعی تبیین می‌گردد.

در همه زمان‌ها و مکان‌ها، میزان و نوع جرایم گروه‌های قومی، اجتماعی و فرهنگی ثابت و به یک اندازه نبوده است. در شکل‌گیری جرایم این گروه‌ها، علل و عوامل متعددی دخالت دارند که پاره‌ای از آنها در رشد و افزایش آن بیش از سایر متغیرها نقش تعیین کننده‌تری دارند. تراکم بالای جمعیت، فقر اقتصادی، بیکاری، نابرابری اجتماعی و نارسایی نظارت اجتماعی از آن دسته اند. در این ارتباط می‌توان به نقش گروه‌های قومی و خرده فرهنگ‌ها اشاره نمود.

گروه قومی به گروهی اطلاق می‌شود که اعضای آن از یک هویت فرهنگی مشترک برخوردار بوده و این هویت آنها را از سایر گروه‌های پیرامونی‌شان مجزا می‌نماید. از جمله ملاک‌های آن می‌توان به مذهب، سرزمین، تاریخ، آداب و رسوم، زبان و قیافه ظاهری اشاره نمود (بولمر، 1986، ص 54).

صاحب‌نظرانی چون «باکس» اذعان می‌دارند که خرده فرهنگ‌ها و تنوع بالای آن با میزان بالای جرم و بزهکاری ملازمه دارد (باکس، 1971، ص 119).

پرسش نظری عام این تحقیق به این صورت بیان می‌شود که آیا رابطه‌ای بین گروه‌های قومی و جرایم وجود دارد؟ به عبارت دیگر، تا چه اندازه میزان و نوع جرایم تابعی از نوع گروه‌های قومی است؟ و این مسأله از دیدگاه اجتماعی چگونه تبیین می‌شود؟ پرسش نظری این است که آیا پرسش نظری عام در جامعه مورد بررسی (استان گلستان) نیز می‌تواند صادق باشد؟

تحلیل نظری مسأله و سابقه موضوع

گسترش روابط اجتماعی از یک سو افراد جامعه را به گروه‌های گوناگون تقسیم می‌کند و از سوی دیگر بر اثر گذشت زمان، همسانی و همگونی گروه‌ها سبب نزدیکی افراد گروه‌ها به یکدیگر می‌شود. با توجه به این واقعیت، پراکندگی اختیاری و یا اجباری انسان‌ها در مناطق مختلف کره زمین نیز گروه‌های اجتماعی متعددی را به وجود می‌آورد (سیف‌اللهی، 1373، ص 181).

گروه‌هایی که از مناطق مختلف که ممکن است دارای ملیت‌های متفاوت باشند در مکان واحدی که در سطوح ملی، منطقه‌ای و محلی قابل بررسی است گرد هم می‌آیند. این افراد که در قالب گروه‌ها، قومیت‌ها و اقشار متفاوت اجتماعی معرفی می‌شوند بر ترکیب، انسجام و نظم اجتماعی تأثیر گذاشته و یک سری فشارها، ناهنجاری‌ها، و مسائلی را به وجود می‌آورند.

مناطق مهاجرپذیر در مقایسه با مناطق دیگر از میزان بالای جرم و جنایت برخوردار می‌باشند. بررسی این رابطه را باید در تنوع گروه‌های قومی و اجتماعی که در قالب اقشار اجتماعی تجلی و تبلور می‌یابند و دارای زمینه‌ها و ویژگی‌های متفاوت اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی می‌باشند جستجو نمود. جامعه‌شناسان به این نتیجه دست یافته‌اند که کثرت گروه‌های قومی و اجتماعی به افزایش فاصله اجتماعی انجامیده و زمینه را برای رقابت‌طلبی و فردگرایی فراهم می‌نماید که خود مبنایی برای هنجارشکنی است.

بر پایه نظریات جامعه‌شناسی، عدم تطابق بین اهداف فرهنگی که شامل خواسته‌ها، آرزوها و امیالی است که آن را افراد از طریق فرهنگ آموخته‌اند و وسایل نهادی شده که بین نحوه توزیع واقعی امکانات، وسایل و فرصت‌ها برای دستیابی به اهداف فرهنگی است زمینه را برای کجروی‌های اجتماعی فراهم می‌نماید.

بر پایه این نظریه، ساخت فرهنگی جامعه افراد را در مقابل اهداف واحدی قرار می‌دهد قواعدی را هم برای رسیدن به این اهداف به عنوان قواعد مشروع تعیین می‌کند اما از آن جایی که وسایل مشروع به طور یکسان در اختیار همه قرار ندارد این امر موجب بروز ناکامی و احساس سرخوردگی در میان افراد می‌شود و از اینجاست که رفتارهای انحرافی بروز پیدا می‌کند (محسنی، 1370، صص 386-385). در حقیقت ناکامی ناشی از شکاف میان اهداف، ضابطه‌ها و امکانات سبب می‌شود که تعهدات اجتماعی فرد در قبال هدف‌ها با وسایل نهادی شده سست شود و در شرایط بی‌هنجاری قرار گیرد.

بر پایه مطالعه «فاکس» در خصوص اقلیت‌های قومی و آسیب‌های اجتماعی؛

1- در بین اقلیت‌های قومی تنش‌هایی وجود دارد که سبک زندگی و فرهنگ گروه مسلط را تهدید می‌نماید.

2- فاصله اجتماعی در بین گروه‌ها و اقلیت‌های قومی محصول تمایزات فرهنگی است که خود به تقویت فاصله اجتماعی می‌انجامد.

3- گرایش قوم مدارانه به تقویت بسته بودن نظام اجتماعی انجامیده و تضادهای فرهنگی را افزایش می‌دهد.

4- کاهش مسائل و کجروی‌های اجتماعی در بین گروه‌ها و اقلیت‌هایی به چشم می‌خورد که بتوانند با محیط و وضعیت جدید انطباق یابند و به رشد هم‌نواپی اجتماعی کمک نمایند.

5- گروه‌هایی که قادر نباشند خودشان را با محیط جدید انطباق دهند به افزایش جرایم کمک می‌نمایند (فاکس، 1986، صص 230-233).

«بتیس» و «پلاک» به این نتیجه دست یافته‌اند که روابط میان اعضای گروه‌بندی‌های قومی در چهارچوب یک دولت ملی غالباً با کشمکش همراه است (بتیس و پلاک، 1375، ص 556).

این مطالعات بیانگر این واقعیت است که تکرر و تراکم جمعیتی در قالب گروه‌های قومی کارکردهای متفاوتی به جای می‌گذارند که رشد ناآرامی‌های اجتماعی، تضادها و ناهنجاری‌های آن را باید بر پایه قضایای علمی تحلیل نمود.

بر اساس نظریه «رکلس»، جوامعی که در آن جرم زیاد است دارای ویژگی‌های زیر می‌باشند:

1- این گونه جوامع ارتباط شان با سایر جوامع خیلی زیاد است. مهاجرت‌های زیادی در جامعه جریان دارد و فرهنگ‌شان در حال تغییر دائمی است و جامعه در حال تحول می‌باشد.

2- اختلاف قومی و نژادی در این جوامع زیاد است.

3- اختلافات طبقاتی شدید است و طبقات اجتماعی به شکل هرم سنی است که در آن بخش زیادی از جمعیت در زیر هرم واقع است و شامل طبقات پایین از نظر اقتصادی است (رکلس، 1997، ص 123).

در برخی از مطالعات عواملی چون نابرابری‌های اجتماعی و تبعیض‌هایی که بین گروه‌های اجتماعی دیده می‌شود همراه با تعصب و پیش داوری و رشد روحیه قوم پرستی به افزایش جرایم و کجروی‌های اجتماعی می‌انجامد. سیاست‌ها و رفتارهای تبعیض‌آمیز در بین گروه‌های قومی زمینه را برای کجروی گروه‌هایی که از نظام عدالت بهره‌مند نمی‌شوند، مساعد می‌نمایند. این وضعیت به خصوص در مناطقی که بر نژاد و نژادگرایی تأکید می‌ورزند از شدت بالایی برخوردار است (فاکس، 1986، ص 240).

مطالعه‌ای که «سلین» در زمینه مناقشات فرهنگی و جرم و جنایت انجام داده است، به این نتیجه رسیده است که اولاً، انحرافات مجرمانه در بین اقلیت‌های قومی را می‌توان به همان طریقی

توضیح داد که هم‌رنگی با هنجارهای حاکم در بین اعضای بخش برخوردار از حاکمیت جمعیت‌ها، و ثانیاً انواع متعددی از جرایم در این صورت شکل می‌گیرد که از جمله آن می‌توان به موارد زیر اشاره کرد: تجاوز جنسی مورد تصریح قانون، استعمال ماری جوانا، نقض منع قمار، دله دزدی و حمل پنهان اسلحه (یتروسلو، 1373، ص 518).

تحقیقی که در شهرستان کرج انجام گرفته است نشان داده است که از تعداد 2714 نفر بزهکار که پرونده‌های آنان در سال 1367 مورد مطالعه قرار گرفته 58/7 درصد آن را مهاجرین تشکیل داده‌اند و نیز از تعداد 2829 فقره بزه ارتكابی توسط این تعداد، 1668 فقره یا 59 درصد را مهاجرین مرتکب شده‌اند (آشوری، 1371، ص 13). قابل ذکر است که بُرد جغرافیایی و بُرد فرهنگی مهاجرت همواره یکسان نیست اما می‌توان گفت فردی که از نقطه‌ای دور دست با فرهنگی مغایر با فرهنگ خود بر محیط جدید، به خصوص شهرهای بزرگ، وارد می‌شود دچار تعارض فرهنگی می‌شود و احتمال ارتکاب جرم نزد وی افزایش می‌یابد.

از ویژگی‌های بنیادین مناطق مهاجرپذیر، تجمع و تراکم بالای جمعیت و ترکیب متنوعی از گروه‌های قومی و فرهنگی است و این امر بر میزان انسجام نظام اجتماعی منطقه اثر گذاشته و در برخی مواقع موجب به هم خوردگی نظم اجتماعی و تعادل موجود آن می‌شود.

شرایطی که افراد و گروه‌ها از آن برخوردار می‌گردند در پایداری یا ناپایداری هنجارهای غالب نقش مؤثری دارند. اقدام به هنجارشکنی و نقض هنجارها می‌تواند از تضاد بین هنجارها و نقش‌ها سرچشمه گیرد. فرد می‌تواند حاشیه‌ای شود به این دلیل که به گروه‌های دیگری غیر از گروه خودش توجه ندارد. نرخ جرایم و انحرافات این گروه‌ها ممکن است از تعارض موجود بین ارزش‌های بنیادین یک جامعه و امکاناتی که بعضی از قشرها و گروه‌ها برای اعمال این ارزش‌ها در زندگی خود دارند ناشی شود. از سوی دیگر تضعیف هنجارهای اجتماعی که در اثر تکثر گروه‌های قومی، فرهنگی و اجتماعی صورت می‌گیرد می‌تواند به وضعیت بی‌هنجاری عمومی منجر شود.

تراکم و تجمع بی‌رویه گروه‌های انسانی (قومی و فرهنگی) در مناطق جغرافیایی معین به ویژه مراکز شهری با جاذبه‌های صنعتی، اقتصادی و خدماتی، هر روز پذیرای هزاران نفر از مهاجران روستایی و افرادی که متعلق به شهرهای کوچکتر هستند، می‌باشند. از این رو افراد تازه وارد به چنین اماکنی که زمینه‌های فرهنگی مربوط به نقاط بزرگتر و جوامع شهری را ندارند اغلب آسیب پذیرند.

وضعیت نامطلوب زندگی، بیکاری و فقر که همواره در بین اقلیت‌های قومی به چشم می‌خورد دعوتی است به سوی کجروی و جرایم بیشتر، و لذا صاحب نظران بین تکثر گروه‌های قومی و آسیب‌های اجتماعی رابطه معناداری را دنبال می‌کنند. حاشیه نشینی گروه‌های قومی، صرف نظر از افزایش گروه‌های

اجتماعی منجر به بهم خوردگی تعادل‌های موجود در زندگی شهری می‌شود. از طرف دیگر حاشیه‌نشینی و رشد فرهنگ زاغه‌نشینی به لحاظ تأثیری که بر اذهان ساکنان منطقه به جای می‌گذارد به فزونی جمعیت آن می‌انجامد زمینه را برای افزایش نرخ بزهکاری و جرم می‌انجامد (هیراسکار، 1986، صص 59-60).

تنوع در ساخت گروه‌ها بر میزان انسجام محیطی و اجتماعی اثر مستقیم دارد. مطابق نظر «هوگ» جنبه‌های چهارگانه انسجام اجتماعی که شامل: انسجام محیطی، انسجام رفتاری، انسجام عاطفی، و انسجام شناختی می‌باشد دائماً تحت تأثیر گروه‌های اجتماعی و قومی و شرایطی که این گروه‌ها در آن قرار دارند می‌باشند (هوگ، 1992، ص 78). این اصل پذیرفته می‌شود که هر اندازه، مناطق از تنوع گروه‌های قومی و فرهنگی بیشتری برخوردار باشند، میزان انسجام اجتماعی کاهش یافته و مقدمات شرایط بی‌هنجاری عمومی فراهم می‌آید.

اصولاً کثرت‌گرایی فرهنگی به شکلی از انطباق اطلاق می‌شود که گروه‌های قومی و فرهنگی مختلف در کنار هم زندگی می‌کنند و این در حالی است که هر قوم یا نژاد رسوم خود را حفظ می‌کند و شیوه زندگی اقوام دیگر را نیز می‌پذیرد. در این نوع جوامع ضریب تمایزات فرهنگی بالاست و هر اندازه تمایزات فرهنگی به تضادهای فرهنگی و رقابت‌های منفی بدل شود زمینه برای افزایش جرم و انحرافات اجتماعی فراهم می‌گردد.

از طرف دیگر این ایده، که انسان‌ها هر چه بیشتر از هنجارهای فرهنگی خود دور شوند به همان اندازه غیرعادی خوانده می‌شوند (فرانزینی و گروسبرگ، 1378، ص 181). در بین گروه‌های مهاجر قومی به چشم می‌خورد. به طوری که بخشی از رفتارهای ناهنجار و انحرافی‌شان را باید در جدا افتادگی فرهنگی‌شان بررسی نمود. به گونه‌ای که رفتارهای این گروه که در شرایط فقیرانه‌ای به سر می‌برند دارای آمادگی لازم برای ارتکاب رفتارهای مجرمانه هستند.

از مناطق جغرافیایی برخوردار از تنوع گروه‌های قومی در ایران، استان گلستان می‌باشد سیستانی‌ها، بلوچ‌ها، ترکمن‌ها، ترک‌ها و فارس‌ها (محلی) و تعدادی از گروه‌های لر و کرد که به صورت پراکنده در قالب سیار گروه‌های قومی معرفی می‌شوند، گروه‌های قومی غالب در استان گلستان می‌باشند. بافت ناهمگون فرهنگی و اجتماعی گروه‌ها همراه با ویژگی‌های فردی و گروهی آن، بر میزان و تنوع جرایم در استان اثر گذاشته است. این مسأله بر پایه شرایط ساختاری حاکم بر گروه‌های قومی موجود بر آن تبیین نمود.

مفاهیم بنیادین

1- جرم *Crime*

جرم عبارت است از: فعل یا ترک فعلی است که توسط قانون پیش‌بینی شده و مجازات بر آن تعلق گرفته و قابل استناد به فاعل آن است (نوربها، 1375، ص 152). جرم در معنی عمومی خود کجروی و انحراف از قانون است. در اصطلاح قضایی هرگونه عمل و اقدامی که مخالف با قانون صورت گیرد جرم تلقی می‌شود.

«مان» در تعریف جرم می‌نویسد: جرم یا بزه عبارت است از عملی که قانون را نقض کند. همچنین می‌توان جرم را عملی دانست که به رفاه عمومی آسیب می‌رساند (مان، 1983، ص 69). در جرم‌شناسی نه تنها فعل یا ترک فعلی را که در قانون برای آن مجازات پیش‌بینی شده جرم می‌نامند، بلکه هر عملی را که مضر با وضع اجتماعی بوده، هرچند در قانون جزا پیش‌بینی نشده باشد نیز مورد بررسی و تحقیق قرار می‌دهند (شامبیاتی، 1375، ص 214). به نظر «دورکیم» جرم عبارت است از فعلی که احساسات جمعی معینی را که دارای نیرو و صراحت مخصوص است جریحه‌دار می‌سازد (دورکیم، 1373، ص 83، آرون، 1363، ص 66).

2- بزهکاری *Delinquency*

بزهکاری به مجموعه جرایمی که در یک زمان و مکان معین به وقوع می‌پیوندد، اطلاق می‌شود (رسایی و نیا، 1375، ص 35). به عبارت دیگر، بزهکاری عبارت از مجموعه جرایمی است که در یک زمان معین (مثلاً یک سال) در یک مکان معین (یک کشور یا یک استان یا یک شهر) ارتکاب می‌یابد.

3- گروه قومی *Ethnic Group*

در اصطلاح جامعه‌شناختی، قوم به گروهی از افراد که در برخی از ویژگی‌های فرهنگی مانند دین، زبان و ملیت اشتراک داشته باشند اطلاق می‌شود.

«تئودورسن» گروه قومی را گروهی با نسبت فرهنگی مشترک و احساس هویتی که آن را به عنوان یک گروه فرعی از یک جامعه بزرگتر مشخص می‌کند. اعضای هر گروه قومی از لحاظ ویژگی‌های خاص فرهنگی از سایر اعضای جامعه خود متمایز هستند، تعریف می‌کند (تئودورسن، 1969، ص 135 و احمدی، 1378، ص 15).

در قومیت، هنجارها و ارزش‌های فرهنگی وجود دارند که افراد و اعضای یک گروه معین را از سایرین متمایز می‌سازند. از این رو در گروه قومی هویت و همبستگی جمعی متکی بر عوامل انتسابی چون جدّ مشترک، زبان، رسوم، سیستم عقاید و اعمال مذهبی و در برخی موارد نژاد یا رنگ می‌باشد (احمدی، 1378، ص 47 و شایان مهر، 1377، ص 421).

از نظر «آنتونی گیدنز» قومیت بر دیدگاه‌ها و شیوه‌های عمل فرهنگی که اجتماع معینی از مردم را متمایز می‌کند اطلاق می‌شود. به طوری که اعضای گروه قومی خود را از نظر فرهنگی متمایز از گروه‌بندی‌های دیگر در جامعه می‌دانند و دیگران نیز آنها را همین گونه در نظر می‌گیرند. صرف نظر از هویت فرهنگی مشترک، ویژگی‌های اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، جسمی (فیزیکی)، نژادی و جغرافیایی مشترک نیز در این تحقیق مهم تلقی می‌شوند.

الگوی نظری

الگوی نظری این تحقیق بر پایه پارادایم «جورج ریتزر» ساخته شده است (ریتزر، 1988، صص 400-397). این الگو که در واقع یک الگوی نظری تلفیقی است در برگیرنده سه نظریه عمده جامعه‌شناسی جرم می‌باشد، که عبارتند از:

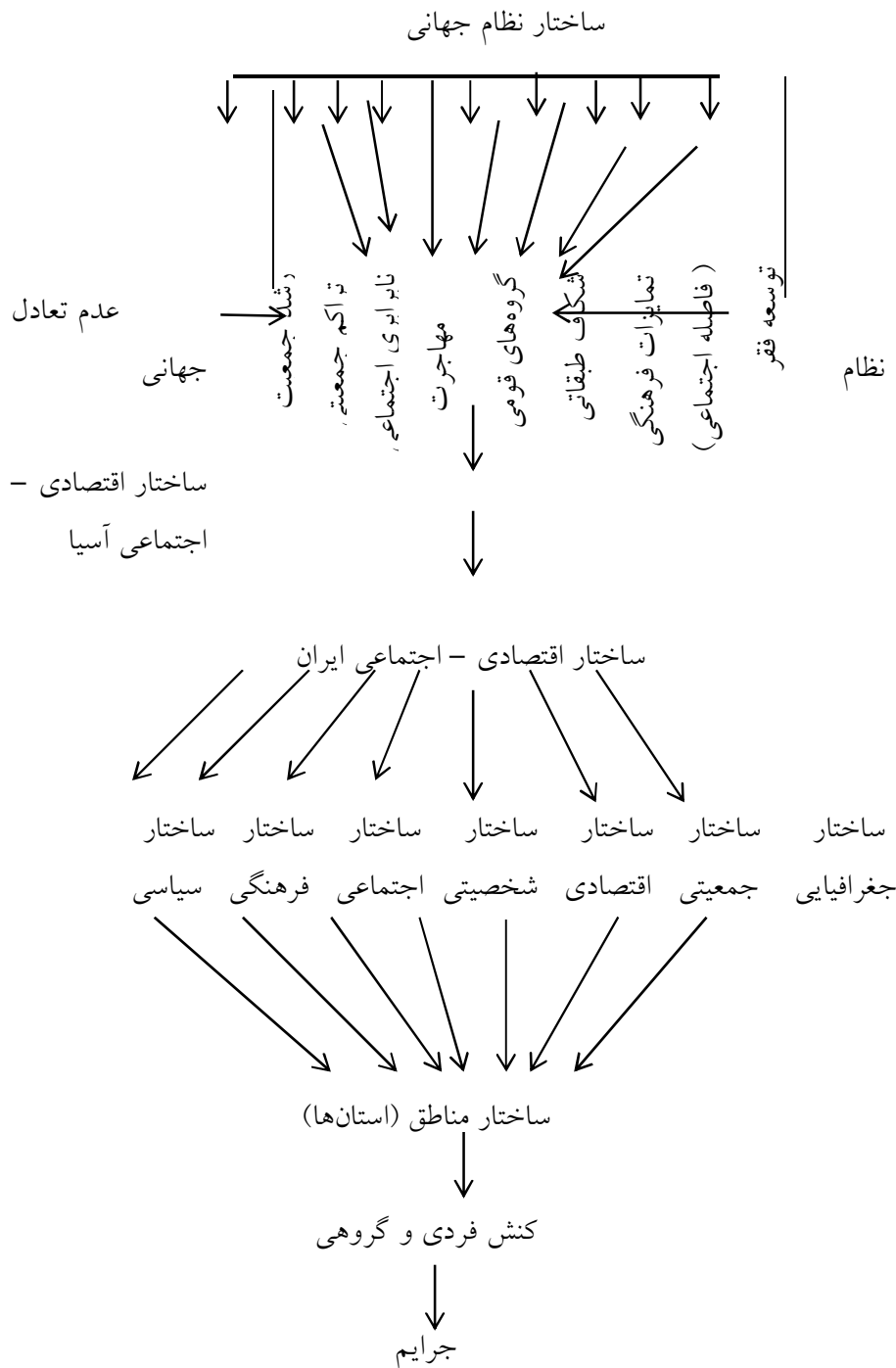
1- نظریه بی‌سازمانی اجتماعی، که خود شامل سه نظریه ناهنجاری، کنترل اجتماعی و نظریه کثرت‌گرایی فرهنگی است.

این نظریه‌ها بر علل و عواملی چون ساخت اجتماعی، کاهش مقررات اجتماعی، تضاد فرهنگی، ضعف کنترل‌های درونی (گرایش‌های مذهبی)، ارتباطات فردی و گروهی و ناکامی‌های اجتماعی در افزایش جرم و جنایت تأکید می‌ورزند.

2- نظریه اکولوژی اجتماعی، که بر عواملی چون ویژگی‌های محیط اجتماعی، جبرگرایی محیطی، تراکم جمعیت، مهاجرت، کاهش انسجام اجتماعی، تضادهای قومی و فرهنگی، موقعیت مکانی و سکونت‌گاه‌های انسانی و تا حدودی بر ویژگی‌ها و خصوصیات فردی و گروهی در رشد جرایم تأکید دارند.

3- نظریه تضاد و نابرابری‌های اجتماعی، این نظریه به عواملی مثل فقر اقتصادی، بیکاری، تبعیض اجتماعی، نارسایی سیستم توزیع خدمات و امکانات زندگی، رقابت‌های بین گروهی و تخصیص فرهنگی در افزایش جرایم اشاره می‌نماید.

عواملی که بر ساختار گروه قومی در محیط جغرافیایی تحقیق تاثیرگذار بوده و به شکل‌گیری رفتارهای مجرمانه می‌انجامد را می‌توان در قالب نمودار نشان داد:

شکل شماره 1- الگوی نظری روابط بین ساختار نظام جهانی و ساختار ایران (الگوی نظری کلان)

این الگو، تاثیرپذیری افراد و گروه‌های قومی در ایران را از مجموعه ساختارهای حاکم بر جامعه در سطوح منطقه‌ای و بین‌المللی نشان می‌دهد، به طوری که، عدم تعادل نظام جهانی و به تبع آن رفتارهای ناهنجار و مجرمانه، تا حد زیادی ریشه در شرایط و مسائلی دارد که جهان بشری امروز با آن مواجه است.

رشد جمعیت، تراکم جمعیتی، نابرابری اجتماعی. مهاجرت‌های داخلی و بین‌المللی، تنوع گروه‌های قومی، شکاف طبقاتی، گسترش تمایزات فرهنگی و افزایش فاصله اجتماعی همراه با توسعه فقر بر رفتار افراد و اعضای گروه‌ها تاثیرگذار می‌باشند. چنین وضعیتی، در مناطق مختلف جهان از جمله قاره آسیا به چشم می‌خورد که بالطبع در ایران نیز نمود عینی دارد. میزان کارآمدی ساختارهای جغرافیایی، جمعیتی، اقتصادی، اجتماعی، شخصیتی، فرهنگی و سیاسی کشور بر کیفیت ساختار و کارکردهای نهادن در استان‌ها و به دنبال آن رشد جرایم به ویژه جرایم گروه‌های قومی محصول شرایط ساختاری و کارکردی این عناصر و نهادهاست.

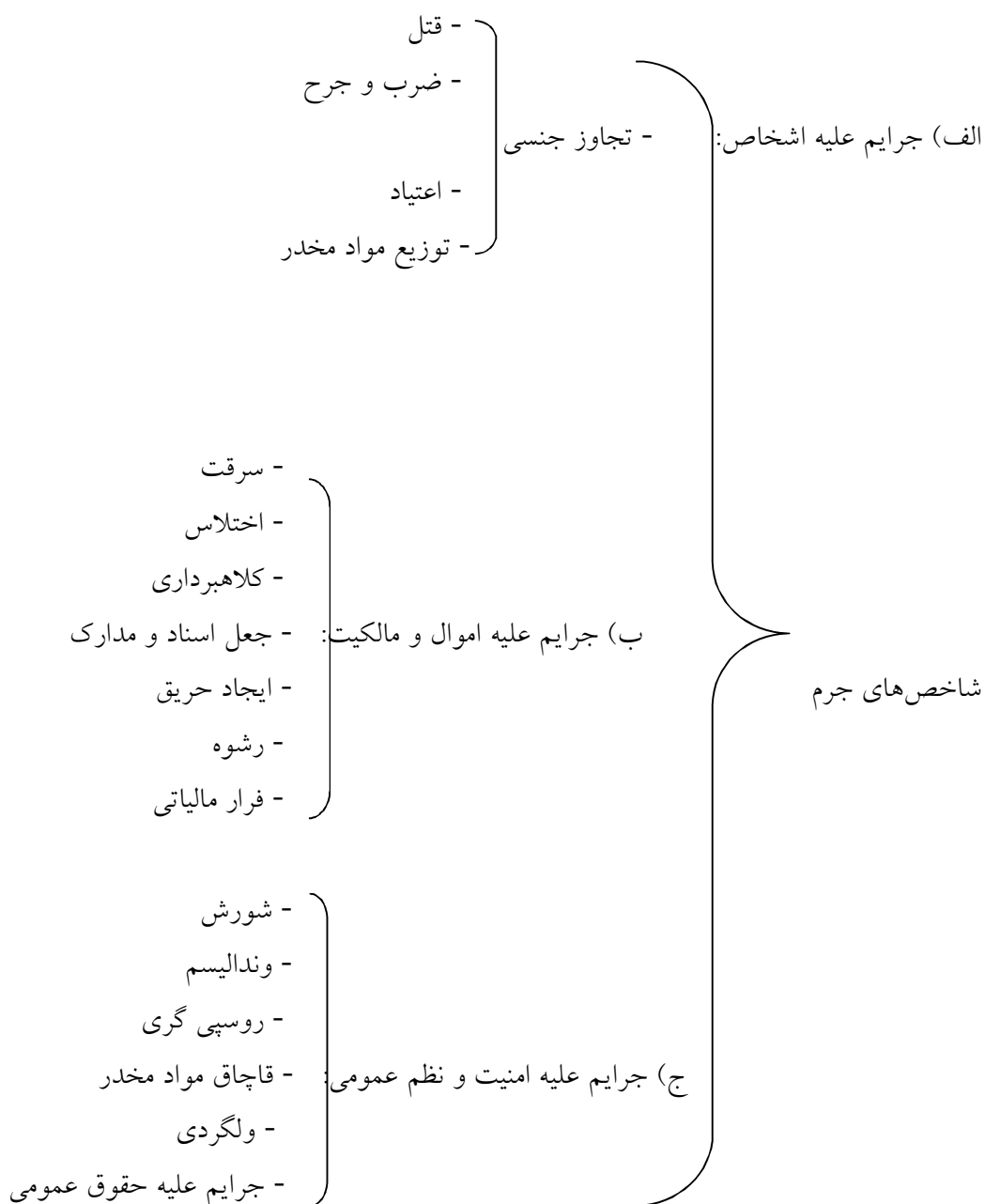
این الگو روابط بین ساختارهای موجود در استان گستان و اثراتی که بر ساختار گروه‌های موجود در استان به جای می‌گذارد و زمینه را برای رفتارهای مجرمانه فراهم می‌نماید، نشان می‌دهد. هر یک از ساختارهای حاکم بر استان، یک سری عواملی را به وجود می‌آورند که مجموعه عوامل بر ساختار گروه قومی اثر گذاشته و منجر به تغییرات نرخ جرایم در استان می‌گردد. و به عنوان مثال عوامل جغرافیایی مثل موقعیت جغرافیایی استان به لحاظ همسایگی با کشورهای آسیای میانه و استان‌هایی مثل خراسان زمینه‌های آسیب‌پذیری را افزایش داده است. مسائل جمعیتی، اقتصادی، اجتماعی. شخصیتی، فرهنگی و سیاسی نیز از ساختارهای حاکم بر استان سرچشمه گرفته و لذا رفتار گروه‌های قومی متأثر از ساختار و کارکردهای آن است. در نتیجه کیفیت ساختار گروهی قومیت‌ها بر میزان و نوع جرایم موثر واقع می‌شود. از این رو می‌توان اظهار داشت که نرخ جرایم در بین گروه‌های قومی استان، تابعی است از شرایط ساختاری و کارکردی که این گروه‌ها از آن برخوردار می‌باشند.

شاخص‌های سنجش مفاهیم

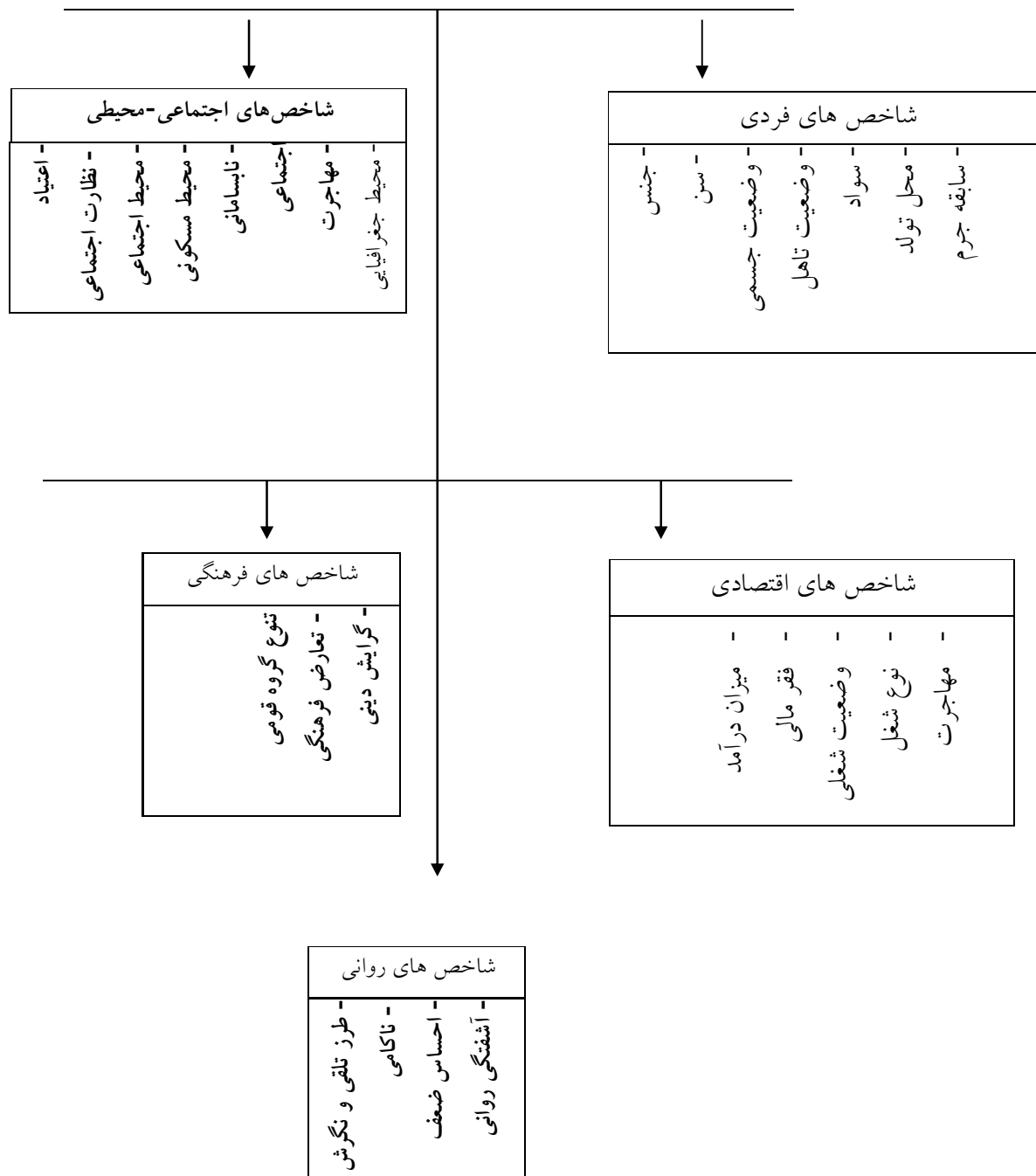
متغیرهای این تحقیق بر پایه شاخص یا معرف‌های آن مورد سنجش و اندازه‌گیری قرار گرفته‌اند. «کیوی» و «کامپنود» شاخص یا معرف را تظاهر عینی قابل مشاهده و قابل اندازه‌گیری مؤلفه‌های مفهوم تعریف نموده‌اند (کیوی و دیگری، 1369، ص 258).

پل لازارسفلد چهار مرحله را برای تعریف مفاهیم و رسیدن به شاخص ضروری می‌داند (به نقل از: طالب، 1368، ص 82). این مراحل عبارتند از: معرفی کلی مفهوم مورد نظر، تدقیق مفهوم، انتخاب شاخص‌های مناسب و ترکیب شاخص‌ها. در این طرح برای سنجش

مفاهیم و متغیرهای تحقیق از مقیاس های ترتیبی، فاصله‌ای، نسبی و هم چنین طیف‌های بورگادوس، لیکرت و گاتمن استفاده شده است. شاخص‌های به کار گرفته شده در این تحقیق به دو دسته شاخص های جرم و شاخص‌های جرم زای گروه‌های قومی طبقه بندی شدند.

شکل شماره 2- نمودار شاخص‌بندی جرایم (شاخص‌های عمده تعیین کننده جرم)

شکل شماره 3- نمودار شاخص های جرم زای گروه های قومی

فرضیه‌های تحقیق

الف) فرضیه‌های کلان

- 1- به نظر می‌رسد میزان و نوع جرم تابعی از ساختار گروه‌های قومی است.
- 2- به نظر می‌رسد نرخ جرایم در بین گروه‌های قومی مهاجر بیشتر از گروه‌های محلی (فارس‌ها) است.
- 3- به نظر می‌رسد جرم تابعی از شرایط جغرافیایی و زیست بوم گروه‌های قومی است.

ب) فرضیه‌های خرد

- 1- به نظر می‌رسد بین جنسیت اعضای گروه قومی و جرم رابطه معناداری وجود دارد.
- 2- به نظر می‌رسد میزان و نوع جرم با وضعیت فرد از لحاظ بومی یا مهاجر بودن در استان رابطه دارد.
- 3- به نظر می‌رسد جرم با وضعیت شغلی فرد در هر یک از گروه‌های قومی استان، رابطه دارد.
- 4- به نظر می‌رسد بین جرم و فقر اقتصادی افراد و گروه‌های قومی استان، رابطه وجود دارد.
- 5- به نظر می‌رسد جرم با نوع نگرش افراد گروه‌های قومی رابطه دارد.
- 6- به نظر می‌رسد بین ناکامی اجتماعی افراد (وابسته به گروه قومی) و جرم رابطه وجود دارد.
- 7- به نظر می‌رسد آن دسته از افراد و گروه‌هایی که در معرض نظارت بیشتری قرار داشته باشند احتمال جرم کاهش می‌یابد.
- 7- به نظر می‌رسد جرم تابعی از محیط مسکونی و سکونت‌گاه‌های گروه‌های قومی است.

روش تحقیق

در انجام این طرح از روش‌های اسنادی و پیمایشی استفاده شده است. جامعه آماری این تحقیق را کلیه زندان‌یانی تشکیل داده‌اند که به علت ارتکاب به جرایم (صرف نظر از نوع و دفعات جرم) در مجتمع زندان‌های گرگان و گنبد کاووس دوران محکومیت را سپری نمودند. جامعه آماری این تحقیق را 3865 نفر به شرح جدول زیر تشکیل می‌دهند.

جدول شماره 1- آمار زندانیان (محکومان) استان گلستان

درصد	تعداد	مجموع زندان
45/05 %	1741	گرگان
54/95 %	2124	گنبد کاووس
%100	3865	جمع

از مجموع زندانیان (مجرمان و محکومان) استان گلستان. تعداد 460 نفر به عنوان حجم نمونه انتخاب شده‌اند. قابل ذکر است که در برآورد حجم نمونه این مشخصات به دست آمده است:

جمعیت آماری: $N=3865$

دقت احتمالی مطلوب: $d=0/05$

ضریب اطمینان 95%: $t=1/96$

پیش برآورد واریانس: $S^2 = (1-p) 0/34$

بر پایه فرمول:

$$N = \frac{Nt^2 p (1-p)}{Nd^2 + t + t^2 p (1-p)}$$

داریم:

$$\begin{aligned} & \frac{3865 (1/96)^2 \times 0/34}{3865(0/05)^2 + (1/96)^2 \times 0/34} \\ & = 460 \end{aligned}$$

حجم نمونه از طریق روش نمونه‌گیری احتمالی و به شیوه طبقه‌ای به دست آمده است. واحد نمونه و تحلیل، فرد مجرم (متغیرهای غیرجرمی و جرمی مجرم) می‌باشد. داده‌ها و اطلاعات مورد نیاز از طریق فیش‌های تحقیق، پرسشنامه و مصاحبه به دست آمده است.

داده‌ها و اطلاعات به دست آمده با استفاده از روش‌های آماری آنالیز شده‌اند. دو دسته روش‌های آماری مورد استفاده قرار گرفتند: روش‌های آماری توصیفی در قالب جداول یک متغیره با استفاده از توزیع‌های

فراوانی، میانگین و نمودارها و روش‌های آماری استنباطی در قالب جداول دو متغیره که بر حسب نیاز و کاربرد از ابزارهای آماری X^2 (کای اسکوئر) و ضرایب همبستگی پیرسون، چوپروف، کرامرز و یولزکیو استفاده شده است. داده‌ها و اطلاعات به دست آمده با استفاده از نرم افزار *SPSS* تجزیه و تحلیل شدند. تجزیه و تحلیل داده‌ها و اطلاعات

الف) وضعیت جرایم گروه‌های قومی

جدول شماره 2- جرایم گروه قومی سیستانی در استان گلستان

P%	F ₁	جرایم
12/69%	17	1 - سرقت
17/16%	23	2 - اعتیاد
13/43%	18	3 - قتل
43/28%	58	4 - قاچاق و توزیع مواد مخدر
2/24%	3	5 - ضرب و جرح
0/75%	1	6 - اختلاس
1/49%	2	7 - تجاوز جنسی
0	0	8 - کلاهبرداری
2/24%	3	9 - چک بلامحل
5/23%	7	10 - سایر موارد
100%	134	جمع

جدول شماره 3- جرایم گروه قومی فارس (محلی) در استان گلستان

P%	F ₁	جرایم
14/03%	16	1 - سرقت
14/91%	17	2 - اعتیاد
7/02%	8	3 - قتل
28/07%	32	4 - قاچاق و توزیع مواد مخدر
8/77%	10	5 - ضرب و جرح
2/63%	3	6 - اختلاس
9/65%	11	7 - تجاوز جنسی
2/64%	3	8 - ضرب و جرح
6/14%	7	9 - چک بلامحل
6/14%	7	10 - سایر موارد
100%	114	جمع

جدول شماره 4- جرایم گروه قومی ترکمن در استان گلستان

جرایم	F_i	$P\%$
1- سرقت	14	24/14%
2- اعتیاد	8	13/79%
3- قتل	4	6/90%
4- قاچاق و توزیع مواد مخدر	18	31/04%
5- ضرب و جرح	5	8/62%
6- اختلاس	0	0
7- تجاوز جنسی	1	1/72%
8- ضرب و جرح	0	0
9- چک بلامحل	3	5/17%
10- سایر موارد	5	8/62%
جمع	58	100%

جدول شماره 5- جرایم گروه قومی بلوچ در استان گلستان

جرایم	F_i	$P\%$
1- سرقت	10	13/51%
2- اعتیاد	12	16/23%
3- قتل	6	8/10%
4- قاچاق و توزیع مواد مخدر	33	44/59%
5- ضرب و جرح	4	5/41%
6- اختلاس	0	0
7- تجاوز جنسی	4	5/41%
8- ضرب و جرح	2	2/70%
9- چک بلامحل	2	2/70%
10- سایر موارد	1	1/35%
جمع	74	100%

جدول شماره 6- جرایم گروه قومی ترک در استان گلستان

جرایم	F_i	$P\%$
1- سرقت	12	27/3%
2- اعتیاد	4	9/09%
3- قتل	3	6/8%
4- قاچاق و توزیع مواد مخدر	13	29/6%
5- ضرب و جرح	3	6/8%
6- اختلاس	5	11/4%
7- تجاوز جنسی	0	0
8- ضرب و جرح	0	0
9- چک بلامحل	3	6/8%
10- سایر موارد	1	2/3%
جمع	44	100%

جدول شماره 7- جرایم سایر گروه‌های قومی در استان گلستان

جرایم	F_1	$P\%$
1- سرقت	4	11/11%
2- اعتیاد	7	19/44%
3- قتل	4	11/11%
4- قاچاق و توزیع مواد مخدر	10	27/78%
5- ضرب و جرح	1	2/78%
6- اختلاس	0	0
7- تجاوز جنسی	2	5/55%
8- ضرب و جرح	1	2/78%
9- چک بلامحل	4	11/11%
10- سایر موارد	3	8/33%
جمع	36	100%

جدول شماره 2 وضعیت جرایم را در بین گروه قومی سیستانی (در استان) نشان می‌دهد. مطابق جداول یاد شده، جرم قاچاق و توزیع مواد مخدر با 43/28٪ در صدر جرایم قرار دارد. جرایم اعتیاد افراد به مواد مخدر با 17/16٪ قتل با 13/43٪، سرقت با 125/69 در مراتب بعدی قرار دارد. سایر درصدها به جرایم ضرب و جرح، چک بلامحل، کلاهبرداری، تجاوز جنسی، اختلاس و سایر موارد اختصاص یافته است.

جدول شماره 3 وضعیت جرایم را در بین گروه قومی فارس (محلی) در منطقه مورد مطالعه نشان می‌دهد. مطابق جدول یاد شده، جرم قاچاق و توزیع مواد مخدر با 28/07٪ در ردیف اول جرایم قرار دارد. جرایم اعتیاد افراد به مواد مخدر با 14/91٪ سرقت با 14/03٪ تجاوز جنسی با 9/65٪ ضرب و جرح با 8/77٪ و قتل با 75/02 در مراتب بعدی جای گرفته‌اند. سایر جرایم، چک بلامحل با 6/14٪ کلاهبرداری با 2/64٪، اختلاس با 25/63 و سایر موارد با 6/14٪ در مراتب بعدی قرار گرفته‌اند.

جدول شماره 4 گویای وضعیت جرایم در بین گروه قومی ترکمن در استان گلستان می‌باشد. مطابق جدول مربوطه جرم قاچاق و توزیع مواد مخدر با 31/04٪ در ردیف اول قرار گرفته است. جرایم سرقت با 24/14٪ اعتیاد افراد به مواد مخدر با 13/79٪، ضرب و جرح با 8/62٪ و قتل با 6/90٪ در مراتب بعدی قرار دارند. چک بلامحل با 55/17٪ تجاوز جنسی با 1/72٪ و سایر جرایم با 8/62٪ کمترین فراوانی را به خود اختصاص داده‌اند. جرایم اختلاس و کلاهبرداری در بین این گروه قومی مشاهده نشده است.

جدول شماره 5 وضعیت جرایم گروه قومی بلوچ را در استان گلستان نشان می‌دهد. مطابق جدول یاد شده جرم قاچاق و توزیع مواد مخدر با 44/59٪ در ردیف اول و جرایم اعتیاد افراد به مواد مخدر با 16/23٪، سرقت با 13/51٪، قتل با 8/10٪ در مراتب بعدی جای گرفته‌اند، به جرم ضرب و جرح، 5/41٪ بر پایه تجاوز جنسی، به خاطر کلاهبرداری و 2/70٪ به خاطر صدور چک بلامحل شناخته شدند.

جدول شماره 6 وضعیت جرایم گروه قومی ترک را در استان گلستان نشان می‌دهد. جرم قاچاق و توزیع مواد مخدر با 11/4٪ قتل، صدور چک بلامحل و ضرب و جرح هر کدام با 6/8٪ در مراتب بعدی جای گرفته‌اند.

جدول شماره 7 وضعیت جرایم را در بین سایر گروه قومی در استان گلستان نشان می‌دهد. مطابق این جدول جرم قاچاق و توزیع مواد مخدر با 27/78٪ در صدر نرخ جرایم سایر گروه‌ها قرار دارد. جرایم اعتیاد به مواد مخدر با 19/44٪، سرقت، چک بلامحل و قتل با 11/11٪ در مراتب بعدی قرار دارند. در بین این دسته از گروه‌ها نظیر قوم لر، کرد اختلاس مشاهده نشده است.

ب) آزمون فرضیه‌های پژوهش

جدول شماره 8- سنجش رابطه بین جنسیت اعضای گروه و جرم

جمع	جنسیت		تکرار جرم
	زن	مرد	
374	65/22% 60	85/23% 314	1- تکرار جرم دارند
86	34/78% 32	14/67% 54	2- تکرار جرم ندارند
460	92	368	جمع
	$X^2=24/03$	$\phi=0/23$	$Q=0/51$

با توجه به 2×2 بودن جدول نتیجه محاسبه ضریب همبستگی یولز کیو (Q) عبارتند از:

$$Q = \frac{(ad) - (bc)}{(ad) + (bc)} = \frac{(314 \times 32) - (60 \times 54)}{(314 \times 32) + (60 \times 54)} = \frac{6808}{13228} = 0/51$$

و لذا می‌توان اظهار داشت:

- 1- نرخ جرایم تابعی از جنسیت اعضای گروه قومی است.
- 2- نرخ جرایم نزد مردان بیشتر از زنان است.

جدول شماره 9- سنجش رابطه بین وضعیت مهاجرت و جرم

جمع	وضعیت مهاجرت		تکرار جرم
	یومی	مهاجر	
374	%61/33 92	%90/96 282	1- تکرار جرم دارند
86	%38/67 58	%9/04 28	2- تکرار جرم ندارند
460	150	310	جمع

$Q=0/72$ $X^2=58/3$ $\phi=0/36$

ضریب همبستگی یولز کیو (Q) نیز این همبستگی را با نرخ $0/72$ نشان می دهد که بیانگر شدت نسبتاً بالای همبستگی میان این دو متغیر است.

جدول شماره 10- سنجش رابطه بین وضعیت اشتغال و جرم

جمع	وضعیت اشتغال		تکرار جرم
	بیکار	شاغل	
374	%94/3 83	%56/8 91	1- تکرار جرم دارند
86	%5/7 17	%43/2 69	2- تکرار جرم ندارند
460	300	160	جمع

$X^2=96/62$ $\phi=0/46$ $Q=0/87$

با توجه به برآورد محاسبه X^2 جدول ($96/62$) و ضریب همبستگی یولز کیو (Q) مشاهده می شود که بین دو متغیر وضعیت شغلی اعضای وابسته به گروه های قومی و جرم همبستگی بالایی وجود دارد.

جدول شماره 11- سنجش رابطه میان فقر اقتصادی گروه های قومی و جرم

جمع	فقر اقتصادی		تکرار جرم
	ندارند	دارند	
374	%55/78 82	%93/29 292	1- تکرار جرم دارند
86	%44/22 65	%6/71 21	2- تکرار جرم ندارند
460	147	313	جمع

$X^2=92/43$ $\phi=0/44$ $Q=0/87$

با توجه به برآورد محاسبه X^2 جدول (92/43) از X^2 از X^2 جدول در سطوح 0/05 و 0/01 که به ترتیب برابر با 3/84 و 6/64 می باشد، بزرگتر می باشد رابطه معناداری میان دو متغیر فقر اقتصادی (مالی) و جرم وجود دارد. ضریب همبستگی یولز کیو (Q) این وضعیت را در سطح 0/83 نشان می دهد که نشان دهنده همبستگی نسبتاً قوی میان دو متغیر یاد شده است.

جدول شماره 12- سنجش رابطه میان نوع نگرش افراد به زندگی و جرم

جمع	نوع نگرش فرد به زندگی				تکرار جرم
	4- بدون احساس	3- یاس و امید	2- ناامید	1- امیدوار	
374	%70/59 60	%88/46 92	%91/14 175	%59/49 47	1- تکرار جرم دارند
86	%30/41 25	%11/54 12	%8/86 17	%40/51 32	2- تکرار جرم ندارند
460	85	104	192	79	جمع

$X^2=46/66$ $V^2=0/32$

با توجه به این که X^2 محاسبه شده از X^2 جدول در سطوح 0/05 و 0/01 که به ترتیب 7/82 و 11/34 می باشد بزرگتر است رابطه معناداری بین نوع نگرش فرد به زندگی و میزان جرم وجود دارد. ضریب همبستگی کرامر (V^2) میزان همبستگی را 0/32 اعلام نموده که نشان دهنده همبستگی نسبتاً خوب میان دو متغیر یاد شده است.

جدول شماره 13- سنجش رابطه میان ناکامی اجتماعی و جرم

جمع	ناکامی اجتماعی		تکرار جرم
	2- خیر	1- بلی	
374	%52/03 64	%91/99 310	1- تکرار جرم دارند
86	%47/97 59	%8/01 27	2- تکرار جرم ندارند
460	123	337	جمع

$X^2=91/53$ $\emptyset=0/45$ $Q=0/83$

X^2 محاسبه شده (91/53) و ضریب همبستگی یولز کیو (Q) که رقم 0/83 را نشان می دهد مبین رابطه معناداری و همبستگی قوی میان دو متغیر یاد شده است.

جدول شماره 14- سنجش رابطه میان نظارت اجتماعی و جرم

جمع	نظارت اجتماعی				تکرار جرم
	4- زیاد	3- تا حدودی	2- کم	1- هیچ	
374	%48/53 33	%70/27 52	%87/32 124	%93/75 165	1- تکرار جرم دارند
86	%51/47 35	%39/73 22	%12/68 18	%6/25 11	2- تکرار جرم ندارند
460	68	74	142	176	جمع

$$X^2=75/5$$

$$rs=0/44$$

$$V^2=0/40$$

نظر به این که X محاسبه شده (75/5) از X^2 جدول در سطوح 0/05 و 0/01 با درجه آزادی 3 (به ترتیب برابر با 7/82 و 11/34 بزرگتر باشد، رابطه معناداری میان دو متغیر نظارت اجتماعی و جرم وجود دارد. رقم محاسبه شده ضریب همبستگی رتبه ای اسپیرمن (rs) و یولز کیو (Q) که به ترتیب 0/58 - و 0/40 را نشان می دهد که نشان دهنده همبستگی قابل قبول میان دو متغیر یاد شده است .

جدول شماره 15- سنجش رابطه میان محیط مسکونی - اجتماعی و جرم

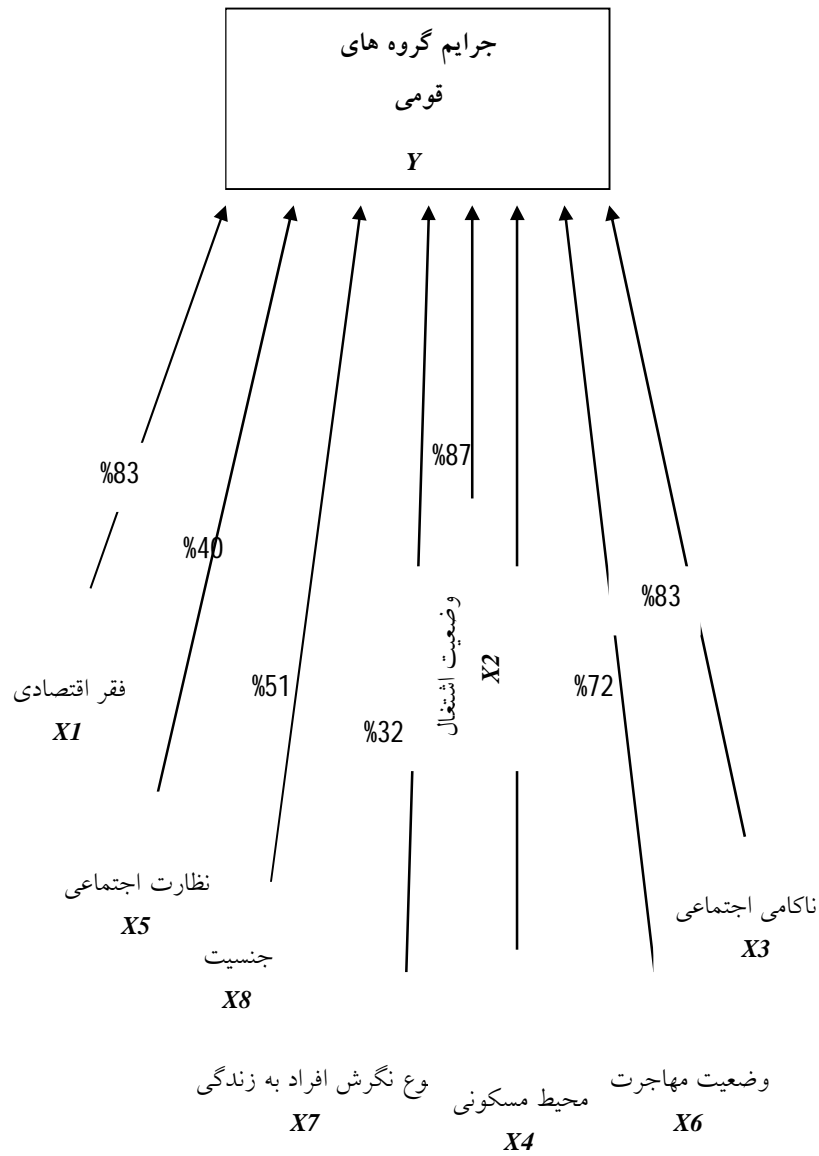
جمع	محیط مسکونی - اجتماعی		تکرار جرم
	2- نامساعد	1- مساعد	
374	%93/47 227	%60/35 102	1- تکرار جرم دارند
86	%6/53 19	%49/45 67	2- تکرار جرم ندارند
460	291	169	جمع

$$X^2=86/68$$

$$Q=0/43$$

$$Q=0/79$$

نظر به برآورد X^2 جدول فوق (86/68) که از X جدول با درجه آزادی یک بزرگتر می باشد. رابطه معناداری میان دو متغیر محیط مسکونی و اجتماعی گروه های قومی و جرمی وجود دارد. ضریب همبستگی یولز کیو (Q) به شدت همبستگی میان دو متغیر یاد شده را در سطح 0/79 نشان می دهد که بیاناگر همبستگی بالا بین دو متغیر محیط اجتماعی - مسکونی و جرم می باشد.

شکل شماره 4- دیاگرام تحلیل رابطه متغیرهای مستقل و جرم

نتایج و دستاوردهای تحقیق

دستاوردهای این تحقیق عبارتند از:

1- پدیده اعتیاد و قاچاق و توزیع مواد مخدر در بین همه گروه‌های قومی مطالعه شده در صدر جرایم قرار داشته و وجه مشترک رفتار مجرمانه همه گروه‌ها بوده است.

2- قتل در بین سیستانی‌ها و سرقت در بین سایر گروه‌های قومی در رتبه دوم قرار دارد.

3- بیشترین جرایم در بین گروه‌های سیستانی و فارس‌ها (محلی) و کمترین جرایم در بین گروه قومی ترک به چشم می‌خورد.

4- حداکثر جرم را گروه قومی سیستانی و حداقل آن را گروه ترک به خودشان اختصاص داده‌اند که ترتیب آن عبارتند از:

گروه قومی سیستانی، گروه قومی فارس (محلی)، بلوچ، ترکمن، ترک و سایر موارد.

عمده‌ترین یافته‌های این تحقیق عبارتند از:

1- جرم یک پدیده اجتماعی، و ماهیت جامعه شناختی دارد. ماهیت جرم وابسته به نهادهای اجتماعی و کیفیت ساختار حاکم بر نظام اجتماعی است. لذا نباید شیوه‌های کنش جرم‌آمیز و انحرافی را با عوامل فردی تبیین نمود و فرد مجرم را بدون مجازات شرایط ساختی و کارآمدی نهادهای اجتماعی مجازات نمود.

2- متغیرهای جامعه شناختی جرم اثرگذاری بیشتری در رشد جرایم و تنوع بخشیدن آن دارند. از این رو محیط اجتماعی، محیط مسکونی، فقر اقتصادی (مالی)، فاصله اجتماعی، تمایزات فرهنگی، نظرات اجتماعی، ناکامی اجتماعی، ساخت شغلی و مهاجرت به مراتب بیشتر از متغیرهای زیست شناختی و فیزیولوژیکی مثل سن، جنس، قد و متغیرهای روان‌شناختی مثل نگرش فرد به زندگی در ارتکاب به جرم افراد و گروه‌های قومی موثر واقع می‌شوند.

3- میزان و نوع جرم با توجه به شرایط ساختی حاکم بر بافت گروهی تغییر می‌یابد. از این رو افزایش نرخ جرایم و تنوع بالای آن را باید در ناکارآمدی شرایط اجتماعی اقتصادی گروه‌ها و کیفیت پایین سطح زندگی آنها جستجو نمود.

4- بی‌سازمانی اجتماعی در اثر هنجارشکنی گروه‌های نامتجانس و ناهمگون، سازمان شکنی و پاره‌شدگی تعهدات رایج میان مردم بر میزان جرایم استان اثر می‌گذارد. بدین سان ره‌آورد علمی آن را باید در راستای تقویت نظریه «نابسامانی اجتماعی و آنومیک» «مرتون»، «فاکس» و «دورکیم» که اظهار می‌دارد دو عامل اختلال اجتماعی و بی‌سازمانی منجر به آنومی شده و فرد را برای بروز رفتارهای جرم‌آمیز مستعد می‌نماید، ارزیابی نمود.

5- آن دسته از گروه‌های قومی که فرآیند انطباق با محیط اجتماعی - مسکونی را در خود نهادینه نموده‌اند، از سلامت رفتاری قومی که فرآیند انطباق با محیط اجتماعی - مسکونی را در خود نهادینه نموده‌اند، از سلامت رفتاری بیشتری نسبت به گروه‌های اجتماعی ناسازگار برخوردارند. به همین روی این یافته علمی حاصل شده که هر اندازه افراد و گروه‌ها از هنجارهای فرهنگی خودشان دورتر شوند، به همان اندازه رفتارهایشان غیرعادی می‌شود و بخشی از گرایش‌های افراد و گروه‌ها به ارتکاب جرم را بایستی بر مبنای چنین جدا افتادگی فرهنگی تبیین نمود. ضریب رشد بالای جرایم در بین گروه‌های قومی مهاجر موید این ایده است.

6- اندازه، تراکم و ناهمگونی جمعیتی و فرهنگی در به هم خوردگی تعادل‌های اجتماعی - اقتصادی اجتماعی موثر بوده و رفتارهای قانون شکنانه و مجرمانه تسری می‌یابد.

7- افراد و اعضای گروه‌های قومی در محیط مجاور خود که در معرض عوامل جرم‌زا قرار گیرند تا غیر جرم‌زا، شانس و احتمال قانون شکنی‌شان افزایش می‌یابد.

8- مدت طولانی اقامت گروه‌های قومی مهاجر در یک منطقه، در صورتی که از وجوه تمایز بالای فرهنگی برخوردار باشند، نمی‌تواند در همگرایی اجتماعی و تقویت پایه‌های همبستگی و روابط اجتماعی تاثیر ایجاد نماید.

9- در این تحقیق بین ناکارآمدی ساختار اجتماعی در قالب نموده‌های عینی چون محیط و مسکونی، نظارت اجتماعی، فقر، بیکاری، مهاجرت، ناکامی و سرخوردگی فردی و گروهی، نوع ارتباطات و تماس‌های گروهی، برخورداری از سوابق جرم و میزان بالای جرایم همبستگی وجود دارد.

10- میزان جرایم در بین گروه‌هایی که به لحاظ اجتماعی و فرهنگی، از فاصله‌های زیادی برخوردار می‌باشند، بالاست. و در این تحقیق، این نتیجه حاصل شده است که فاصله اجتماعی در بین گروه‌های قومی، عمدتاً محصول تمایزات فرهنگی و اجتماعی است. که این امر منجر به تقویت گرایش قوم مدارانه شده و در اثر کشمکش و تضادهای قومی، تشدید می‌یابد. این یافته، نشان از بومی شدن نظریات «رابرت پارک» و «فاکس» در ایران می‌باشد.

11- فرهنگ فقر و محرومیت‌های اقتصادی حاکم بر گروه‌ها به پیدایش و اشاعه شیوه‌های کنش جرم‌آمیز منجر می‌شود. و لذا می‌توان اذعان داشت رفتار مجرمانه می‌تواند مستقیماً از داشتن فرهنگ طبقاتی پایین گروه‌ها نشأت گیرد.

12- همجواری گروه‌های نامتجانس و نقص فرآیند انطباق با محیط اجتماعی و مسکونی، همراه با تراکم لجام گسیخته و نظارت اجتماعی پایین و احساس فقر عینی به ویژه در اثر احساس سیاست‌های موثر در رشد نابرابری و تبعیض‌های قومی را باید در وقوع و افزایش جرم دخالت داد.

13- نوع شیوه‌های کنش (جرم‌آمیز بودن کنش) گروه‌های قومی مجرم را باید بر پایه نوع ساخت اجتماعی حاکم بر جامعه تبیین نمود، و این شرایط ساختاری است که زمینه را برای افزایش جرم و جنایت فراهم می‌سازد. از این رو علت جرم را نه صرفاً در فرد و اعضای گروه‌های قومی، بلکه علت ریشه‌ای آن را باید در شرایط ساختی آن جستجو نمود. در یک جمع‌بندی کلی می‌توان اظهار داشت که: الف) با در نظر گرفتن سلسله مراتب، تقدم و تأخر مفاهیم، متغیرهای اصلی و تاثیرگذار بر میزان و تنوع جرایم در بین گروه‌های قومی را می‌توان به دو دسته متغیرهای اولیه و ثانویه تقسیم‌بندی نمود. متغیرهای اولیه عبارتند از: وضعیت اشتغال، فقر مالی، محیط اجتماعی - مسکونی، تحصیلات، سابقه کیفری و مهاجرت؛ همچنین نگرش فرد به زندگی، فردی یا گروهی بودن عمل، جنسیت و سن متغیرهای ثانویه تحقیق می‌باشند.

ب) بین گروه قومی و جرم رابطه معناداری وجود دارد، به طوری که:

- 1- میزان جرایم تابعی از ساختار گروه قومی است.
- 2- جرم به گروه قومی خاصی اختصاص ندارد و تنوع جرایم در بین همه گروه‌های قومی در استان گلستان مشاهده می‌شود.
- 3- میزان جرایم در بین همه گروه‌های قومی به یک اندازه نیست.
- 4- حداکثر میزان جرایم در بین گروه قومی سیستانی و حداقل آن در بین گروه قومی ترک مشاهده شده است.
- 5- اعتیاد، قاچاق، توزیع و مصرف مواد مخدر، قتل و سرقت اهم جرایم گروه‌های قومی در استان گلستان می‌باشد.
- 6- میزان جرایم در بین گروه‌های قومی مهاجر در مقایسه با گروه قومی فارس (محلی) بسیار بالاست.

منابع

- 1- آشوری، محمد. 1371، مهاجرت و ارتباط آن با جرم. تهران: موسسه مطالعات قضایی و جرم شناسی.
- 2- آرون، ریمون. 1363. مراحل اساسی اندیشه در جامعه شناسی. ترجمه باقرپرهام. تهران: انتشارات آموزش انقلاب اسلامی.
- 3- احمدی، حمید. 1378. قومیت و قوم گرایی در ایران. تهران: نشر نی.
- 4- بتیس، دانیل، فرد، پلاگ. 1375. انسانشناسی فرهنگی. ترجمه محسن ثلاثی، تهران: انتشارات علمی.
- 5- پتروسلی، م. 1373. جامعه شناسی مدرن. ترجمه حسن پویان، تهران: انتشارات چاپخش.
- 6- توسلی، غلامعباس. 1373. زندانیان، مسأله مشارکت - نتایج یک تحقیق. (نامه علوم اجتماعی. شماره 9)، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- 7- ساروخانی، باقر. 1370. ایره المعارف علوم اجتماعی. تهران: انتشارات کیهان.
- 8- سخاوت، جعفر. 1374. جامعه شناسی انحرافات اجتماعی. تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور.
- 9- سیف الهی، سیف ا... . 1373. مبانی جامعه شناسی (اصول و مسایل اجتماعی). تهران: نشر ایران.
- 10- سینجر، پل. 1358. اقتصاد سیاسی شهرنشینی. ترجمه مهدی کاظمی، تهران: نشر ایران.
- 11- شایان مهر، علیرضا. 1377. دایره المعارف علوم اجتماعی. تهران: انتشارات کیهان.
- 12- شامبیاتی، هوشنگ. 1375. حقوق جزای عمومی (جلد اول). تهران: انتشارات وستار.
- 13- رسایی نیا، ناصر. 1375. مجموعه قوانین مجازات اسلامی. تهران: انتشارات کتابخانه گنج دانش.
- 14- رابرتسون، یان. 1374. درآمدی به جامعه. ترجمه حسین بهروان، مشهد: انتشارات آستان قدس رضوی.
- 15- دانش، تاج زمان. 1369. مجرم کیست و جرم شناسی چیست؟ تهران: انتشارات کیهان.
- 16- دورکیم، امیل. 1373. قواعد روش جامعه شناسی. ترجمه علی محمد کاردان، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- 17- فرانزینی، لوئین. 1378. گروسبرگ، جان. روانشناسی انحرافات جنسی. ترجمه بهزاد رحمتی. تهران: انتشارات ساحل.
- 18- فیندلی، لی. 1373. برنامه ریزی مهاجرت‌های داخلی. ترجمه عبدالعلی لهسائی زاده، شیراز: انتشارات نوید.
- 19- کاستللو، وینسینت فرانسیس. 1368. شهرنشینی در خاورمیانه. ترجمه پرویز پیران و عبدالعلی رضایی، تهران: نشر نی.
- 20- کیوی، ریموند. 1369. روشهای تحقیق در علوم اجتماعی. ترجمه عبدالحسین نیک گهر، تهران: نشر معاصر.
- 21- گلدوزیان. ایرج. 1378. حقوق جزای اختصاصی، تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی.
- 22- عامری سیاهویی. 1377. حمیدرضا. خشونت شهری. مجله امنیت شماره پنجم و ششم، تهران: انتشارات وزارت کشور.
- 23- محسنی، منوچهر. 1370. مقدمات جامعه شناسی. تهران: انتشارات کتابخانه طهوری.

24- نجفی توانا، علی. 1377. جرم شناسی. تهران: نشر خیام.

25- نوربهار، رضا. 1375. زمینه حقوق جزای عمومی. تهران: نشر دادآفرین.

26-Bulmer, M. 1986. *Race and ethnicity (In key Variables in social Investigation)*. Burgess, R.G.(Edi). Routledge.

27-Box, S. 1971. *Deviance, Reality and society*. London: Butler and Tanner.

28-Cohen, B. orbuch, T. L. 1990. *Introduction to sociology*. London: MCGrawHill.

29-Fox, V. 1985. *Criminology*. Newjersey: prentice Hall, Inc.

30-Hiraskar, G. K. 1989. *Fundamental Town planning*. Delhi:Dhanpat Raisons.

31-Hogg, M. A. 1992. *The social psychology of group cohesiveness*. London: Harvester wheatsheaf.

32-Johnson. E. H. 1968. *Crime, Correction and Society*. U.S. A. The Dorsey press.

33-Kinloch, G. C. 1974. *The Dynamic of race relation: A sociological Analysis*. New Yorkk: MCGraw. Hill.

34-Landis, J. R. 1998. *Sociology: Concepts and Characteristic*. Wad sworth publishing Company.

35-Mann, M. 1983. *Encyclopedia of sociology*. London: Macmillan press.

36-Marsh, I. 1986. *Crime*. New York: Longman. Inc.

37-Prionce, H. 1973. *Criminology*. London: Free press.

38-Ritzer, G. 1988. *Contemporary Sociological Theory*. New York: McGraw-Hill.

39-Theodorson, G. A. A1969. *Modern Dictionary of Sociology*. New Tork: Crowell.